

Соколёнок

5/2026

сентябрь – октябрь

Лачен

ДАГЪИСТАНАЛЪУЛ ХІУКУМАТАЛЪ КІНГО МОЦИДАСАН ЦО НУХАЛЪ ЛЪИМАЛАЗЕ БАХЪУЛЕБ ЖУРНАЛ

Иван Толубничий

Расулил васият

Биун тагараблѹн рикклад билана
Кіклуйдулѹе тѣрхъараб кѹнкърабазул тѣл...
Расулица кочіол васият тана,
Сабру букла абе гѣлѣул цадахълѣл.

Тіолабго дуніял цѣдулѣ бугелѣул,
Нилѣеца нилѣерго ціунизе аслу,
Нилѣей аманатлѣун шигіру хъвалелѣул
Магінаяб, лѣиклалѣе гѣабураб амру.

Гѣес бецілѣи гѣемераб гѣаб гѣасруялѣе
Ціунизелѣун тана гѣиціго гѣудуллѣи,
Гѣал хіалбихъиязул заманаялѣе
Хвезе биччагеян вацлѣи, гѣуинлѣи.

Унел руго сонал. Ана шагирги.
Кѣобахъанаган гѣаб ццидал гѣалаглѣи.
Хъахіал кѣункърабазул хасаб роржинги
Нилѣее кидаго ссвин гѣечлѣб канлѣи.

Гѣел роржунел руго гіорхъи гѣечлѣлѣуй,
Гѣаваялда хадуб лѣалкі хутічілого.
Тіагіне рес гѣечлѣб ирс ціунизелѣун,
Расулил васият клочон течілого.

Малирасул 75 сон тлубаянде

Багъатар
Хажиев

ЯСАЛДЕ

Дир гьитинай милъиршо –
Малъганасей Зульфия,
Зодихъе мунги йорхун,
Вохун вуго дур дада.

Ихдалил бакъ зодисан
Гъимулеб буго дуе,
Гьогьомараб гьороца
Еэдулей йиги мун.

Дуца угъу-угъуян
Гъургъур бачунеб буго,
Яче дун къватлийилан,
Кверал хъвагълулел руго.

Дунял глатидаб буго,
Галам клудияб буго.

Эркенаб хлинчи кинигин,
Йоржине хьул дур буго.

Дуе эбелаб Ватан
Тогьол цураб ах буго,
Дуе гьенир каваби
Кирего рагъун руго.

Гьитинай, дахлалай яс,
Сабру гъабе, мун гела,
Гурчинаб расалъуда
Ихдал мун ясандила.

Гициго зоб кьенхунгеги,
Дур гьими гьарзалъаги –
Гъеле дир рекел мурад,
Дир дахлалай Зульфия.

Хамидил цум

Зоологиялзул тлоцесесеб дарс Хамидие цлакъ бокъана. Учителас, жиндаго рихъаралганги, мухканго бицунеб бугоан киралиго Африкайла руклунел галхул хайваназулги, щибаб хаслихъе нилъер гъаниса гочунги ун, ихдал тладруссун рачлунел хланчлазулги рухичагольабазулги хлакълзулъ. Гъаниб Хамидие реклее гллареб жо буклана цогоц: учителас столалда тлад лъурал хланчи киглан чагоязда релтъларал ругониги, роржун бажаруларел, жаниса харил цлурал чучелаби руклин. «Дица кквезеги ккун унгоунгоял, чагоял хланчи рачина школадде», – ян пикру гъабун гъес. Гълзул хлакълзулъ гъес Хасанидагун Мухламадидаги бицана.

– Хланчи гьедиглан бигъаго кколел жал руклунаро, – ян абуна Хасаница. – Хланчлияли кир гуриг, хелекоцин ккун бажаруларо духъа, – ян малъиго гъавичло Мухламадицаги. Гьудулзабазул рагли рекелъ къарав Хамид къаси сардилъ вахъун чегераб нохъоде щвана. Бигъагъавун, галабиги тламун, гъев нохъода жаниве лъугъана. Гъениве Хамид тлоцесесеб нухалъ гуру щун вукларав. Нохъода бугеб щибаб гамачл гъесда жиндирго рукъганги лъикл лъалаан. Гъалеха, тлоцебе батараб ганчиде тладеги вахун, эхеде квер беъарабго, гъасул хъатиниб микки пархезе лъугъана. Давлаг босун, Хамид нахъвуссана. Рокъове щвейгун Хамидица микки, дангъур цлураб мугъги себе бан, гъагъида гъоркъ тламун тана. Радал цудунго вахъарав гъев тлоцеве гъорове векерана. Къижаралъуса бачун Хамидица асир гъабураб хинчл жиндие лъугъараб жог бичичуларого, себе батараб мугъги кваначлого, рахлат хвараб куцалда бетлер клибиклизабулеб бугоан. Хамид асклове гларгъигун, гъеб биххун, рахъ-рахъалде речичахъдизе лъугъана.

Гъеб къоялъги гъазул тлоцесесеб дарс зоология буклана. Школадде Хамид лъида-саго цеве щвана. Лъималазда гъас клудияб члухигун бихъизабулеб буклана жиндихъего щвараб микки. Цлумур къабун. Цалдохъаби классалде жанире лъугъана. Партаялда гъоркъ бахчараб миккидулги, клиябго квералъ гъебги ккун глдов чларав Хамидилги раклазул клути цого къагидаялъ хехлъун буклана. Учителъ жаниве лъугъун вахъиналдего цалдохъабазул цояс гъесда бицана Хамидица микки босун бачлун бугилан. – Кинаб микки? – ян гъев Хамидихъ валагъана. Хамидица бигъа гъабун жиндирго хазина партаялда гъоркъа къватлибе бахъана. Аскловеги вачлун учителас гъеб кодобе босана. – Киса дуца гъаб ккураб?

– Чегераб нохъодаса.

– Щай?

Гъеб буклана гъасда бищунго раклалда буклинчлеб суал. Чагояб микки зоологиялзул дарсиде бачун бачлиналъ воххизе кколел учителъ вуго щайилан цехолев...

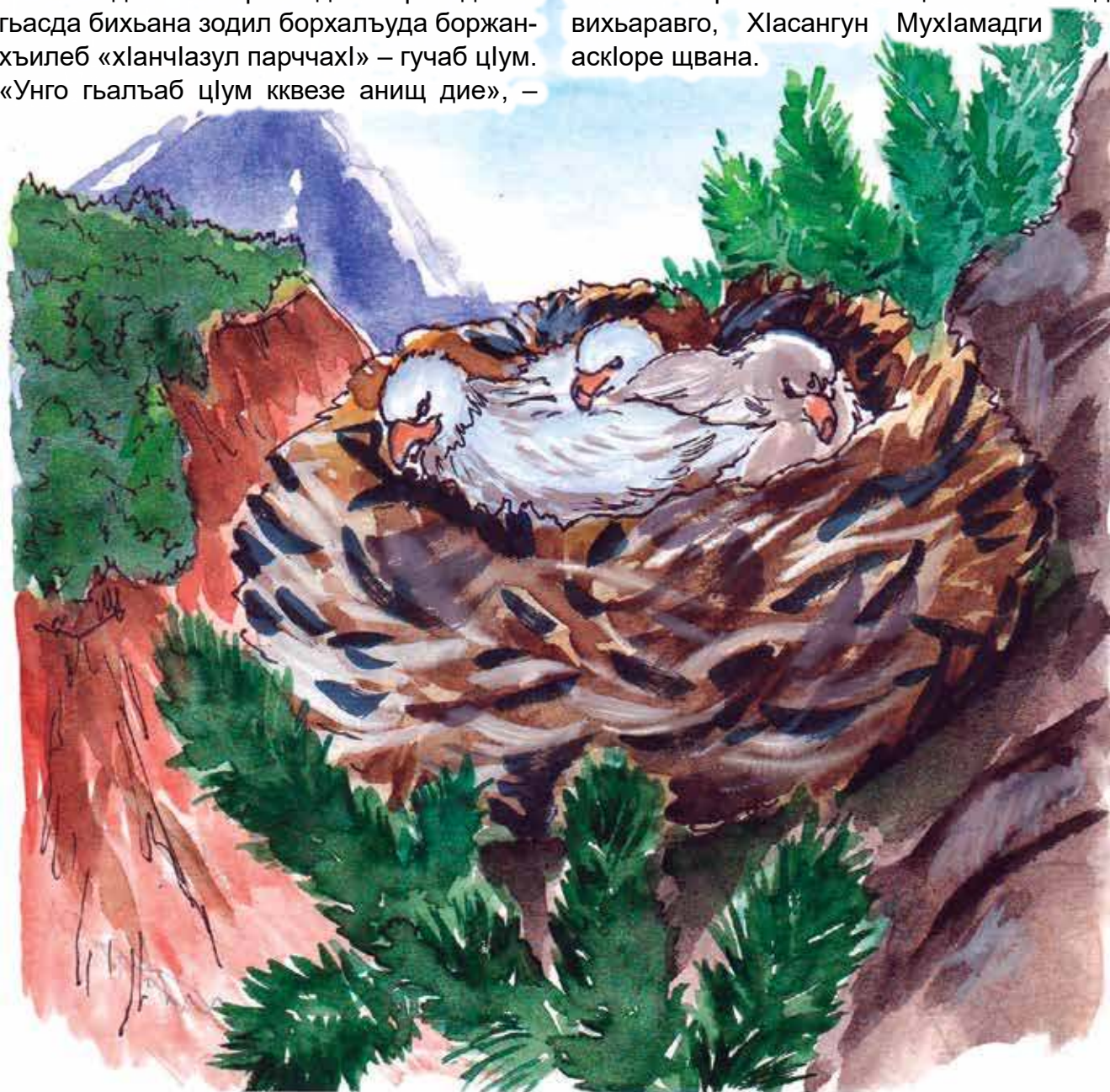
– Чучелоялдаса гъаб глезеглан лъикл гурищха? – ян цехана Хамидица.

– Гъа-а, гълъие бачлараб жойищ дуца гъаб?

– Уха! – ян абуна Хамидица вохуцаги холаго. – Школадде зоологиялзул чагояб боклон глущиялъе глезеглан лъиклаб иш гъабун буго, – ян абуна учителас. – Амма гъеб глущизе кколеб макказдасан гуребха. Макказул глумру нилъеда гъадинги глемер лъикл лъала. Гъл руго зарал гъечел, гламаздехун хехго ругъунлъулел, хасалог риидалги нилъер росуго цлун руклунел хланчи. Чанахъабаз микки члвай нилъер гъаниб бищунго инжитаб жо буго. Гадада гуру нилъецаги ракълил галаматлъун микки босараб. Макказе глакъуба къезе беъуларо. Гъединги абун, гордоги рагъун, учителас

микки боржине биччана. Цойидасанго тладеги рахъун гордохъе раккарал лъима-лазда бихъана «Нужее къо-мехлъик!» ан абулеб гладин, пархезарун куркъбалгун, микки чеглераб нохъодехун боржун унеб. «Школалда зоологиялъул члагояб боклон глущиялъе глезеган лъиклаб иш гъабун буго...». Учителасул гъел раглабаз Хамид гъанже тлуванго кодове восун вуклана. Ма-къильги гъесда жинцаго ккурал мокъокъал-ги, гъотлорклабиги, хлатта попугаялги цере-са унароан. «Хилекоцин ккун бажаруларо духъа», – ян абурал Мухамадил раглабиги рекелъ къаралъурго хутлун руклана. Цо ну-халъ гъедианал пикрабазда свертсведилев гъасда бихъана зодил борхалъуда боржан-хъилеб «хланчлазул парччах!» – гучаб цум. «Унго гъалъаб цум кквезе анищ дие», –

ян хъул гъечлеб куцалда пикру гъабун Хамидица. «Цум щвечлони, тланчлиниги ккун бажарила дихъа», – ян абураб пи-круялги гъев макъидаса ворчизавурав гладин лъугъана. Росу тларода бугеб бор-халъудеги вахун Хамидица цудуда хадуб халккуна. Цойги нухалъ тлад свериги ба-хъун, цум борхатаб къурда нахъехун бор-жун ана. Гъелъул руклен лъачлого челарин лъугъарав Хамидги къурда гъоркъе веке-рана. Гъасда бихъана глдан-чи вахунареб гласияб къурул борхалъуда сокклараб жин-дирго бусаде гъеб боржун араб куц. Цудул бусаде кинабглаги нух буклинчло. Бусада-са гъеб боржинабизе гъештлолев Хамид вихъаравго, Хласангун Мухамадги асклоре щвана.

хъун, цлуде кьуна. Гьелдаса хадув гъавчан кьоялхьа тлатлалаго эбелалъ гъеб «билараб» хъахлаб гланклу балагъизе витлулев вукларав. Тладвуссанщинахъе гъасулги абулеб жо цохлого буклунаан: – Араб баклги лъаларо, бихъарав чиги гъечло. Хламидица цо нухалъ хлалбихъиялъе цлум хлатида кварги бухъун боржине биччана. Амма гъеб риккладе боржун инчло. Гъанже гъесда биччлана гъеб тлубанго жиндего ругъунлъун буклин. Гьелдаса хадуб тлубараб анкьица цлум эркенлъиялда тана ва глицго сардилъ гурого жанибе бачунароан. Цо нухалъ, къалъул глужалда, цлум, боржунги ун, росдал ахалъуда бугеб цо къурда рещтлана ва тладбусине хиял гъабичло. Хламид гъениве векерана. Гъев асклове щвезеглан паракхат члун буклараб цлум гъанже клклат бахун доб цояб рахъалде боржун ана ва гъениб цо гохил тлогъиб рещтлана. Сухъмахъазулъа глодовеги векерун глетулъ восарав Хламид цлудуде глагарлъана. Байбихъуда сабуралда члун буклараб цлум, гъав асклове щварабго, куркъбалги тлитритлизарун, эркенго боржун гохил рагалде щвана ва гъенибги гъесда бихъулелъуб цо ганчлида рещтлана. Рохъобе глезеглан нух буклана. Букланиги щиб, цлум гладада борчлизе биччазе бегъуларелъулха! Хламид рохъил рагалде щвана бакъанил глужалъ. Цлумин абун, гъев асклове глагарлъигун нахъеги боржунги ун, глурол рагалда бугеб ахикъ, бищунго борхатаб гечул гъотлол тлогъиб рещтлана. Бер рукклунеб глужалъ Хламид ахикъе щвана. «Вачла дун бачине, вачла!» – ян ахлулеб глагин, тласа-гъоркъе гъасухъги балагъун, гъеб паракхатго члун бугоан. Хламид гъотлода тладе ххарана. Гъанже гурони гъанже цлудул бох кквезе щвелин вукларав Хламидида цо кисаялиго ахлулеб гъаракъ раглана ва гъеб параялъ цлумги боржун сардил бецллъукъе тлерхъун ана. Гъесда вихъана векерун вачлунев ахил хъаравул. – Хекко гъоркъе рещтла,

хъачагъ! – ан ахлана гъес ццидахараб гъаркьидалъун.

– Ду-дун а-ахикъе гу-гуро ва-вачлунев вукларав...

– Вихъула дида мун киве вачлунев вукларавали, хекко!

Хинкъадго гъоркъе рещтлунев вукларав Хламид хъаравулас хлетлеги цлан тласа гъоркъе вехъерхъана ва лъикл унтиледухъ гинги кьурана. – Дун глеч бикъизе гу-гуро...

– Вуццла, ххазабе гъанисан, дида лъалин нуж щиб гъабизе гъанире рачлуanelали. Хламидие цлудудаса махлрумлъиялдасаги захлмалъана гъабичлеб цлогъ тладе ккей. Хъаравуласдайин абун гъелъул хлакъикъат нахъа гурони лъачло. Амма цлум кодобе щвечло.

Наби Тусаев

ЧАКАРИ ТЮЦЕБЕСЕБ ЧЕД

Эбелалъ Чакарида
Чанго къоялъ цебеган
Чед бежубеб куцалъул
«Гелму» малъун буклана.

Цо нухалъ хIалтIудаса
Эмен рокъов щвелалде,
Ясалъ бежун ханждад чед
Столалда тIад лъуна.

Кванан вахъараб мехалъ,
Батияб тIагIам лъанин,
Лъадуге рецц-бакъ гъабун,
Гаргадана Хъазами.

Хъизаналъ жаваб къуна
Ясалъе гъабе реццин,
Гъель бежараб чед дуца
Квананин гъабсагIатин.

Школа лъугIарабго,
Богогъанлъун цIализе
Шагъаралде йитIилан
Абуна Хъазамица.

Ясалъ жаваб гъабуна
Жий жеги гъитIин йигин,
Школа лъугIилалде
Лъугъунеб жо лъаларин.

Дир гIакъилаб гIалиман,
Эбел РахIматицаги,
Рукъалда балеб сагIат
Босилилан абуна.

Ясаль жаваб гъабуна
Щибго боссе ккеларин,
Къадада бараб саглат
Гечлогойищ нилъль ругел?

Гемерго цлакъ бокъани,
Хъвадарухъабаз хъварал
Тлахъал росе. Гъездаса
Пайда цикиклараб щвела.

Анкъ иналде инсуца
Къвал цун тлахъал рачлана,
Гурус-Дагъистаналъул
Хъвадарухъабаз хъварал.

Чакар цлакъго йохана,
Эбелалда, инсуда,
Иргаялда къвалги бан,
«Баркала!» - ян абуна.

- Баркала дуге буге,
Чакар, нижеца кьолеб,
Сундулъго дур бажари
Бихъун лъараб мехалда.

Дарсал хладурун хадуб
Нахъарокъоеги ун,
Рагъл устарзабазул
Асарал цалулаан.

Цлакъго реклее гурал
Асарал Чакарие
Эбелалда мех-мехалъ
Рицине бокъулаан.

Гъедин тладчлун цалдеялъ
Хъзамил Чакарица
Лъагалил четвърть гъале
«Щуйилазда» лъуглана.

Завучас школалъул
Гаммаб линейкаялда
Чакарие рецц гъабун,
Грамотацин къуна.

Шартлал глуглараб мехалъ
Цалиялъулгун хлалтлуп
Хласилал лъиклал лъугъин
Лъиего баянлъана.

КЮДОЛ БИЦЕНАЗДАСА

Гьаб лъугъа – бахъин ккун буго цлакъго себе заманалда, цо кинабилаго бакъ-баккул улкаялда.

Гьаб улкаялда йикларайила мискинаб рукъалъул цлакъ берцинай цо яс. Берцинлъиялълуго глaдин, цлар ун буклун буго гьелъул ретлел-партал букъизе бугеб махшелалълуги. Жийго мискинаб хъизамалълул яс йикланиги, гьелълухъе ретлел букъизе рачлунел рукланила бечедал чагиги, живго ханги ва ханасул агълу-къоноги. Гьелълул чорхол гъайбатлъиги гьурмал берцинлъиги, меседил кунаца камиллъиялда, накъишал гьарун, букъун-къачлараб, батли-батлиял ратлел-партал бихъарал гьелъие ракги муклур гъабун, гьей ячине чанадулел чамго глoлилалги рукланила. Амма яс тлирун члун йиклун йиги, жиндие нужер бечелъиги клалгlaбиги хлажат гьечин, бечелъи жиндие нужедаса кверзул махшел бугев рос швей бугилан.

Гьаб хабар рагларав ханасул вас вилълъанила гьей ясалълухъе. Гьей йихъарайго васасул рекледа рекланила рокълул цла. Глoлилаз цоцазде жидерго мурад загьир гъабунила.

Ясалъ жиндирго мурад загьир гъабидал, гьаб рекледа хъатларав ханасул васас члухлун жаваб гъабунила:

– Рихъулищ дуда гъадал гъалагал чужда рекларал дир рагълухъабиги, меседаль къачлараб пайтонги, ва дур мурад босизе глураб гларац-месед жаниб бугеб гъамасги.

– Дир мурад босизе ккани кинабгlaги хазинаялда клoларо... Дир хазина буго кверзда махшел буклин. Хан гъев ватаниги, кверзда махшел гьечлесе дунги ячлунаро,

– ян хlалимлълиялдаги абун яс гьаругъинан жанахlалълуе жание унила...

Рокълoве щведал васас инсуде ккараб-таралълул бицанила. Ханасул цлакъ ццин бахъланила, цееги къотлун гъание щай ячинчлейилан чличлидизе лълугъланила... Хадув, глoдовги вуссун, гьес сабруялда абунила: «Халгъабураб заманалда, ясалълул жавабалда жаниб цо кинаб букланиги, глaкъилаб балълголъи буго. Гьаб цо къоялъ жибго рагъила нилъее...»

Ратлил устар йихъаралдаса ханасул васасул рекелъ бикларизе лълугъланила гьелдехун бугеб рокълул асар. Гьаб асараль асир гъавун вугев васасда клoлеб буклинчлила гьей йихъичлoго вуклине. Амма себе лълураб суал тлубазабичлoни ячлинарилан тлирунчлун йигей йокъарай ясалълул лълaзабиялъги, мискинаб рукъалълул, язихълaб хъизаналълул яс ячинарилан къварун члун вугев инсул буюрухълaлъги васасул цлакъ рахlат бахълзабун букланила. Ясалълухъ глaшикълълун вугев ханасул вас лълим щвечлeб, бечлан унеб тлeгъ глaдин, къойидаса-къойиде запиглълулев вукланила. Глурдада басандулeб рахълдаца глорцлараб чанил тланчлaдин гланчlго вукларав васасул сипаталдаса ссун унеб букланила чlаголъи. Васасул буклараб гланчlаб глумро, биун таглун унеб хледул чирахълалълул канлъи глaдин ссун унеб буклин бихъидал хан рес къотлараб бакlалде кканила. Васасул хlалхlукму сунде ккoлеб бугебали бихъарав гъев ва гьесул бика хlажаталлълун кканила гьесул мурад тлубазе ва ясалълул эбел-инсухъе абун чагlи ритлизе.

Ханасул абунчаги рагъде рачиндал ясалъул эбел-эмен риххиялъги роххиялъги хлатал рухларал гладин гъабизе жо лъаларого хутланила. Амма яс абунчаглаз щиб хабар бицаниги муклур гъаюн бажаричила...

– Ханасул васасеги ячлунарей, члухларай гъей яс дица цлалаца яцлулаго, цееги къотлун, гъание клалгяялъуе ячина ва хвезеглан лагълъунги гъайила, – ян ахли – хлур бахъинабунила ццидахарав ханас. Хадув, глдовеги вуссун сабруялда абунила:

– Улкаго кверщаликъ бугев, киналниги гъунар тлоклал, глдегланлъиялда ругел глдамалги, рагъухъабиги, махшелчагиги дир ихтияралда руклин лъаниги, гъей ясалъе ханасул васасе кинаб махшел щевезе къвариглун бугеб гъей ячине ккани, гъаниб цо балъголъи буклине ккола... Гъеб цлехезе дун ина гуриш гъелъухъе...

Ханги гъев цунулеб къапилаги рагъде бачиндал, ясалъул эмен-эбел лъавауда-

са ине дагъал хутланила. Хан абун, гъезул гъитлинабго мархъу бихидал хъвагезе бетлерги гъабун ахлдезе лъугъанила:

– Гъаб гланклабазул рокъой глурай глаландаги клелеб бихъуларещ ханасда тлад елъизе. Хех къватие ячла цо, цинги къеларибин дуца дие додинаб жаваб!

Къиризе нуцлаги гъабун гъаругъинан къватиеги ячлун ханасда цее чланила чорхолъаги гъайбатай, гъурмалъаги берцинай, бицун чи божуларей гладай глдан. Хан жиндирго беразда божулев вуклинчила, гъей ясалъул гъайбатлъи бихъун.

Ясалъул гъайбалъиялъги, гъелъул хлеренаб каламалъги ханасул реклее клудияб асир гъабунила.

– Дун духъе щиб мурадгун вачларавали бичлчлун батила дуда, -ян абунила ханас гъоркъ къур-къудилеб бугеб чоде цлалги хъваглун.

Цлал хъвагидал чу дагъабги къур-къудизе, гъалагълъизе лъугъанила,

амма ханас гъеб цѣлацаги бацлун, хѣнкѣзабун чѣзабунила, гъеб букланила ханас гѣдамазда бичѣизелъун, гъел жиндикѣа хѣнкѣзариалъул мурадалда гѣабулеб буклараб, чѣхлараб, гогѣаб гѣамал, жиндир ханлѣиялда ругел гѣдамазул щивасда жинца квель бан буклин ясалда бичѣчинабизелъун гѣабулеб буклараб клудияб чѣхлѣиялъул хѣвада-чѣвади. Ханасул пикру ва мурад бичѣчларай ясалъ гъесдехун хинлѣиялъ цѣурал берзул чѣоралги речѣчѣизарун хѣеренго абунила:

– Дур бетлер чѣлахъаяв, хѣурматияв хан, лѣикл щварав гѣоболлѣухъе. Рештѣа чода-са, чедгун цѣамул тѣагѣам босизе нух рагѣараб буго нижер рокъобе.

– Дун гѣоболлѣухъ вачларав гуро, щай дуца дир васасе ячѣине инкар ккун бугебали лѣазе бокѣиялъ вачларав вуго, – ян абунила цѣадахарав ханас.

– Ханасул васасе ячѣлунарей яс жеги дунялалда ѣйжинчѣо, ханасул буюрухъалѣе мукѣурлѣуларев чиги вукѣунаро. Дунги нугер амруялѣе мукѣурай ѣйго, амма

дирго пикроялъе хисизеги бокъун гъечло. Хлурматияв, хан, глумру буго лъачлого ун батубеб жо, метерисеб къо кинаб бачлунеб лъалареб... Инсанасул глумру тлабиглат гладин хисубеб жо буго. Цо члараб хлалалда буклунаро гладамасул глумруги, гъесул маглишатги, цин мискинлъула цинги бечелъула... Бечелъи щущазе бегъула, ханлъи тлаглине бегъула, амма чиясул кверазда бугеб махшел лъицаниги бахъуларо, гъев хун хадубги гъесул лъалкI ракъалда хутлула...

Ясалъул берцинаб ва гIакъилаб гъеб каламалъ кантлизавурав ханасул цлорораб рекелъе лъугъанила хинаб мутлигIлъиялъулаб асар...

Гъелдаса хадуб, ясалъул мурадги тIубанила, ханасул васги вахъанила сверухълъиялдаго машгъурлъи щварав, гIарац-меседальул тIагIелал накъишаздалъун, рикIун къачIан гъарулев унго-унгояв устар ва хеккого гъезул ханлъиялдаго цлар араб бертинги гъабунила. ГIакълуги камилай, каламги гъуинай, гъунарги тIокIай, тIолабго жо жинца берцин гъабудей гъайбатай нусалдаса рохиялъул гIорхъи букIинчIила ханасулги чIужуялъулги. Гъарунила гъезие лъималги. Лъимал накалда расандилаго гIезарулел ханги гъесул бикаги рукIанила, устарлъи гъабудев васги вукIанила, жиндирго букъи-къачIай гъабун партал букъудей нусги йикIанила.

Гъедин рохалида унеб букIанила гъезул глумру. Васасул лъималги клудиял гIунила, ханги бикаги херлъанила. Васасулги нусалъулъулги меседил квераз камил гъабунила ханлъи, гъезул къайи-матахI бичун бечед гъарулел рукIанила ханлъиялъул хазинадул гъансал... Гъансиниб гIарац цIикIкIахъе мискинаб халкъальеги гъелдаса пайда камубеб букIинчIила.

Васасасдасаги нусалдасаги вохарав херав ханасул рохел халат хутIичIила, даран-базаралъ арав вас, араб бакI лъачлого тIагIаралдаса гIурал къоял ун рукIанила. Цо къоялъ ханасухъе хъван кагъат бачIанила

жидеца цебелъураб гIарац-меседальул къадар къуни вас чIаго нахъе вииччазе вугилан. Гъачагъаз тIалаб гъабудеб хазина къечIони вас чIвалевлъиги, къунани жиндир ханлъи накабазде ккезе букIинги бичIчIун хан цIакъ ургъалиде кканила. ГIакълучIагIигун гIодов чIанила ханги нусги, гIемер ургъанила... бицанила... борцанила...амма бодулъе бахъараб цо пикру данде ккечIелъул нусалъ абунила:

– Гъеб захIматаб иш глумруялда бахъинабизе дир божильтиялда те, кинабго дица рукIалиде бачине буго, гъарачагIиги жидецаго бухъараб къоронире ккезаризе руго...

КIиги сордо-къоялъ кваначлого ва къижичлого нусалъ букъун-къачIан хIадур гъабула гъарачагIазул гудракъе ккарав росасухъе битIизе хIикматал накъишал тIад угъараб гужгат.

Ясалъ гъел гъарачагIазул витIун-чиясухъе къола ва абунила: «Ниж божулел гъечло дир рос нужер квершаликъ вукIиналда. Нижеца нужер мурад тIубазе ккани, цин гъев божиалъе гъесухъе щвезе ккола дица букъараб гъаб гужгат ва гъес ниж божиалъе данде битIун бачине ккола жиндирго мугъру.»

Берцинал кунаца угъун, накъишал гъарун къачIараб гужгат гъарачияс себе рехидал бихъарабго лъана ханасул васасда жиндир хирияй чIужуялъул хIалтIи гъеб букIин. Гъаругъинан кодоб гъебги босун, щибаб накъишалъул ругел балъголъабазул халги гъабун, цоцазулъе гъелги риччан гъенисан гъес цIаланила: «Хазина бахчараб бакI дуда гурони лъаларо. КIул рокъоса босизе ккола. Мун гъелгун вачIине ккола. Нижеца гъоркъIел хIадурила-ян.

– Божанищ?-ан абун гъарачагIазул цояс, – чIужуялъул хIалтIи гъеб букIиналда?

– Божана, – ян къокъаб жаваб къунила ханасул васас.

– Божун ватани хехго дур мугъру къе.

– Мугъру нужгун вагъулелъул бортун батила... тIагIун батана. Мугъру хIадуризе кIиги къоги къваригIуна, гъеб хIадур гъабизе

гарац – меседги кьуни гурони нужер мурад тубан дидаги бажаруларо. Мугьру гьечлого нужехье дир члужуял хазина бахчараб баклалъул клулги кьоларо, – ян абунила васас.

Клиго кьоялдаса гьеб мугьруги босун гъачагъаз ханасул нусалъухье чапар витанила.

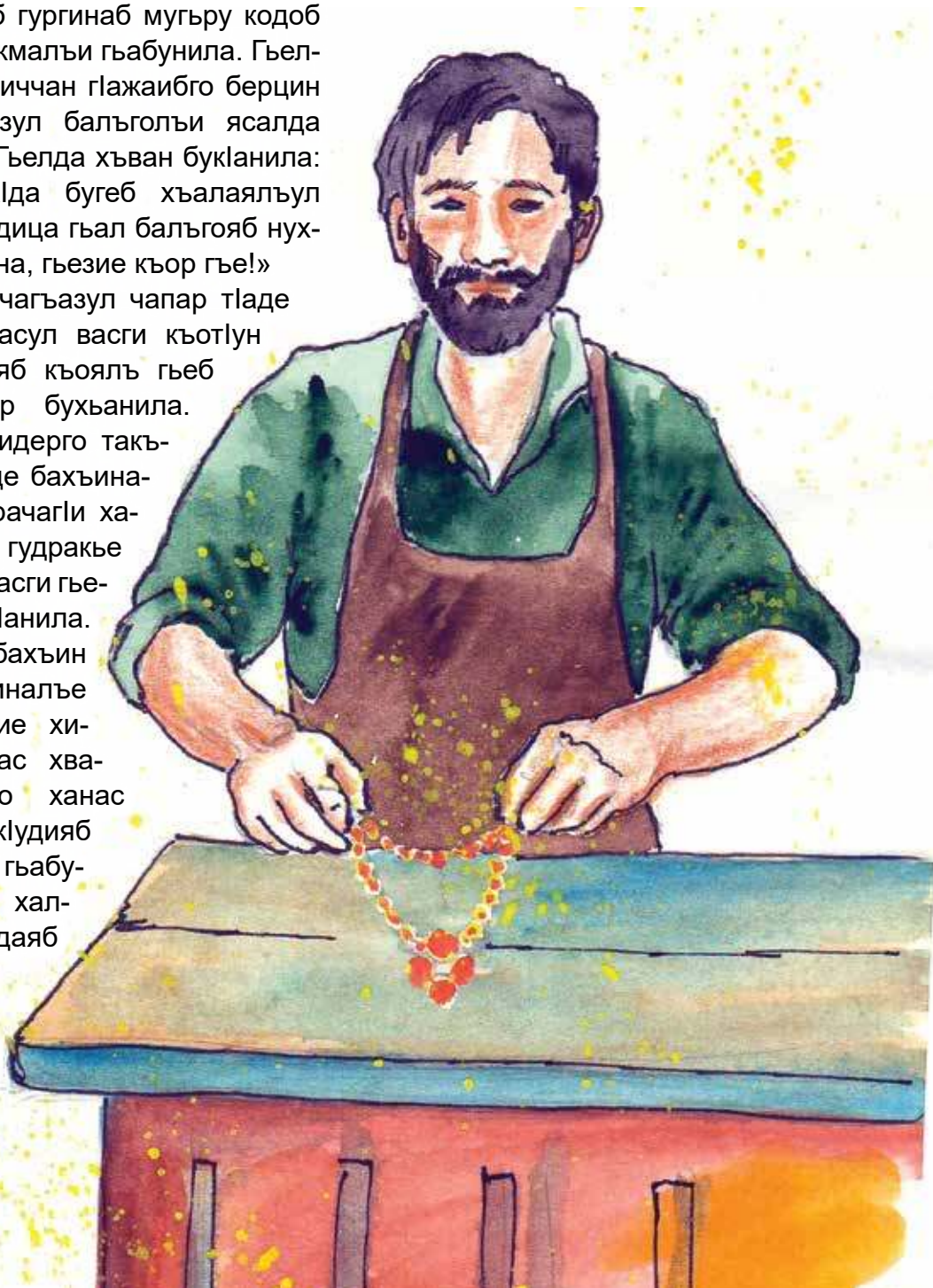
Килщал данде рачун, хъатиниб бахчулеб тлад месед – гарацалъул хикматал накъишал хъвараб гургинаб мугьру кодоб босидал ясалъ хикмалъи гьабунила. Гьелда тлад цоцалъе риччан глажаибго берцин хъварал накъишазул балъголъи ясалда рагъизе киванила. Гьелда хъван букланила: «Щулалъидул гохда бугеб хъалаялъул клул гъезухье кье, дица гьал балъгояб нухдаса гьенире рачина, гьезие кьор гье!»

Клул босун гъачагъазул чапар тладе щведал цеве ханасул васги кьотлун гъарачлагъаз тласияб кьоялъ гьеб хъаладухье сапар бухъанила. Цюдорлъиялда, жидерго такъсирияб иш рагъалде бахъинабулел руклаго гъарачагъи ханасул аскарязул гудракъе кканила, ханасул васги гъезул малъакъа ворчланила.

Гьеб лъугъа-бахъин бергъенлъиялда иналъе ва рухлган жиндие хирив цо вугев вас хвасарлъиялъе голо ханас халкъ ахлараб клудияб квана-гъекъей гьабунила, мискинаб халкъалъе гемемер пайдаяб

хлалтабиги гъарунила, гьезие минаби разе ва рекъизе ракъалги кьунила.

Ханасда бичланила инсанасул бечелъи цо тлеренаб толеб кваралъ ккун буклин, гьеб бокъараб кьоялъ тлунги ун щущахъ ине беъулеблъи. Амма инсанасул кверзулъ бугеб махшел-гъунаралъги ва гьесул бугеб глданлъиялъги гьев хун хадубги, гьес ракъалда клудияб лъалкI толеб буклин.

Бикъила – вакъила

(Магларулазул аби)

(дир лъимерлъиялда ккарабхлакъикъияб лъугъа-бахъин)

Лъабго къоялъ цее, колхозалъул чӀегӀербоцӀуе цӀам босун, чачаназул ЧӀарбилазул тӀалъиялда бугеб Гьендой росулъе ун йикӀарай эбел, дун школадаса вачӀиндал рокъой ятана. Эменгун цадахъ боцӀул фермаялда гӀемер хӀалтӀиялъги, мугъалда раччиги баччун халатаб сапаралдаса свакан тӀад юссун ячӀарай гьей мангиялдаги егун йикӀана. Гьелъул ячӀиналдаса рохарал дир гӀисинал вацал МухӀамадги ГӀабдулаги катитӀанчӀи гӀадингьелдасверунлъугъунлъухъардулел рукӀана. Гьезул цо дагъабгӀаги тункилъ эбелалъул щибаб лага унтулеб букӀаналъ, жиндаса роха-хинлъун ругел лъималазда гьелъ абулеб букӀана: «Вай, дир лъимал, те дун, тӀилаца бухараб гӀадин, сваканги чӀунтунги бугин дир къаркъала» – ян.

Эбел сапаралъ кие аниги, кӀодол тӀалаб-агъазалда рукӀунаан ниж. Амма эбел сапаралдаса тӀад юссун ячӀин нижее букӀунаанха кӀудияб рохеллъун, рахӀматалъул бакъ баккараб гӀадин. КӀодое гьеб цо щаялиго рекӀее гӀолароан; дир тӀалабчилъиялда гъоркъ эркенго буртӀал гӀадин, расандилаго гӀолел ругониги, эбелалде гӀадаб дидехун хинлъи букӀунаро гъазул-ян абулаан гьелъ.

– Лъимал гьечӀищха, эбел, гьал, гъазда релълъун ругони, нильги гьалго лъималзул гӀадаб гӀамал бугел рукӀунаришха?– янги абун эбелалъ кӀодо гӀодой юссинаялаан. КӀияйго эбелалъ лъикӀаб тарбияги къун куцалаан ниж, малъулаан гӀаданлъи, адаб, хӀурмат, сабур ва гӀакъло бугеллъун рукӀине. Росдал лъималазул кинаб букӀаниги квешлъиялъул рахъалъ

гъалатӀалккани, гьеб гъурилъун боржунаан щивав эбел-инсул рокъобе. Гьезги гьеб жидерго лъималазда сурунги бихъизабун, лъазабулаан гьедианал сурукъал пишаби нужеца гъаруни кӀудияб тамихӀ гъабизе букӀин ...

Тарбия къун къебелъухъ махх гӀадин лъадараниги ниж лъималазул цо-цо гъалатӀал ккечӀого хутӀулеб букӀинчӀо. РакӀалде бачӀахъе дун ничалъул цӀеца вухӀизавулеб, дир ккараб гьеб гъалатӀ сабаблъун, эбелалъ дие гъабураб къварараб тамихӀалъул бицен гъабизе бокъун буго. Гьеб букӀана дун лъабабилеб клаассалда цӀалулеб сентябрь моцӀалъул байбихъи.

Жинда йилъанхъун бажарулеб хӀал гьечӀинги абун, эбелалъ дун росдада цебе бугеб «Амикъ» хуриве картошка бахъизе ва хъабахъ тӀезе витӀана. Гъоркъаавалалъул годекӀанир гӀодор чӀун хабар-кӀалалда ратарал Давудиеги, Сайгибатиеги саламги къун, дун унелъул къо бакъанихъе балагъараб гӀуж букӀана.

Школадда нахъа бугеб, ЗайнулгӀабидил Написатил чӀваданалде цеве дун щведал, дир бер речӀана гъениб тӀасияб малълъиялъул къададаса гъоркъе далун бугеб, футболалъул торгӀо гӀанасеб, зодоб моцӀ гӀадин тӀугъилаб къералъул ва чӀурканаб цо хъабахъалда. Гьеб бихъидал дир гьелде хъул лъуна ва гьелъ дир ракӀ тӀаде цӀана. Дица пикру гъабуна тӀад вуссун вачӀунелъул гьеб тӀезе. Эбелалъ хехго вачӀаян абурабги дида кӀочон тана. Дир пикраби цого-цо доб тӀогъилаб хъабахъ бикъиялда тӀад хӀалтӀулел рукӀана. Хури

дагъав кватизегланги члун, глдамал боцлуп тлалаб—агъазалда руссараб гладаб заманалъ дун доб хъабахъ тлесе вилъана. Зазица сверун къараб гъеб члваднибе хлалалъ нухги бахъун, дица гъениса хъабахъ тлуна. Гъале дида кодоб буго цо клудияв чиясул бетлер гланасеб хъабахъ, глумроялда тлоцебе бикъараб чияр хъабахъ! Лъида гъаб бикъулеб бихъараб, дида цлогъорин абизе. Лъида гъаб бикъараб буклин лъалеб, дида тлад цлогъ члезабизе? Вугевищ гъелъие нугл! Кинабго гъабуна мухлканлъиялда, цлакъ цлоторго киноялда глдин лъидаго бихъичлого.

Рокъове щведал щай кватларав абун эбел семана. Дицаги гъелъие гъереси бицана лъиклаб хъабахъ балагъулаго хур гелизе кканилан.

Хъабахъ бихъидал эбел цо тамашаго дихъ ва гъелъухъ ялагъана.

— Нильер хуриб гъадинач тайпаялъул хъабахъ букларабихша? Дун магларде араб гъаб лъабго-ункъго къоялда жаниб, киглан

хехго гъаб клудияб глураб? Цощинаб, вас, дуца гъаб Написатил члвадинисацин гурищ тлураб? Гъолъул хъабхъазда релълъараб жо бихъула,—ян абуна эбелалъ бега-бахъун хъабхъил хал гъабулаго.

Эбелалъул гъел суалаз дир рекелъе хлинкъидул асар лъугъинабуна, амма хлал лъазе биччачлого дица гъелъие хуриб батараб бакл загъир гъабун гъереси бицана. Эбелалъ клибиклизе бетлерги гъабун, гленеккунги члун, хъабахъ къотл-къотлун, картошкагун цадахъ клудияб хъагинибги бан цлетла лъуна... Белъана. Цлетласаги бахъун эбелалъ хъаг глodob лъуна ва гъелъул тлалъел бахъарабго бурун бачлунеб хлухълада цадахъ тлибитлана картошкагун хъабхъил берцинаб махл. Ниж хъаг сверун клусун руклана, щибаб эбелалъ гъенисан росулел хъабхъил мочлабазухъги ралагъун. Гъитинав Глбдулаца гъелдехун квер бегъулеб буклана, амма бухлuleб буклиналъ зигардулаго нахъе босулаан.

– Цлорозеглан ях! гъабе, дир лъимал,-
ян абуна эбелалъ. Тибитлараб клудияб
цлупал хларччинир лъурал хъабхъил
мочлобазухъги ялагъун эбелалъул рекледе
жеги вас-васи бачлараб къагиди буго,
нахъоги цлехана гъелъ хъабахъ Написатил
члвадиниса босараб бугищан. Дир
гленеккунчлеялъ гъей гъаб нухалъ сихлрго
дир балъголъи рагъизе Написатидахун
семизе, гъей цлогъор йиклин йихъизайизе
лъугъана, гъелъул щиб бикъаниги бегъулин
абуна.

Дун муклур гъавиялъе Написатидехунги
цузабун, эбелалъ бицунеб берцинаб калам
буклинги бичлчлун дун гленеккун члчлана.
Эбелалъе абуни дир гленеккунчлчей
рекlee глелеб буклинчло.

– Вореха, дир вас, гъелъул жо
бикъулелъул цлакъ цлдорго, лъидаго
бихъичлого бикъе,-ян абуна эбелалъ
хлалимлъиялда дихъги ялагъун.

Гъелъул хлалимаб балаялъги, хлеренго
гъелъ цлогъалъулги рехсон дир васин
абидал, дир ракл хлеккун ана.

– Гъобаса хъабахъ босулаго дун
лъидаго вихъичло, эбел,- ян абуна дица
ракл рагъун. Написатил члвадиниса
хъабахъ бикъиялъе дун муклурлъидал,
эбел гъасдаса гъециги босун, тиршун
тладе яхъана... Гъелъул берзулъ кунчлизе
лъугъана ццим бахъиналъул глаламат.

– Бикъарабищха гъаб буклараб?!
Ничгъечл! Цлогъор! Гъас босун раглунаха ле,
чияр члвадиниса жиндир гуреб хъабахъ.
Босараб гуру гъаб бугеб, бикъараб буго!
Бикъараб, хларамаб жо хлажат гъечло
дир рокъоб, – янги абун эбелалъ кодоб
буклараб гъеци дир мугъзада, унтеледхъ
клого нухалъ бахинабуна. – Босея гъоб
хъабхъил хлерчч кодобе, гъебги босун
Написатихъе вилъая цо дида цеве-
цеве, гъеб нич гъечлеб гъумералъ гъей
тласалъугъинайизе.

Дир рекледа тлад хлинкъиялъул асар
хленсезе лъугъана, гъумер абуни цлаялда
цеве чларав чиясул глдин ничалъул
цлеца бухлун багларлъана. Эбел диде

семулей йиклана, клал гъикъулеб буклана,
малъарабщинаб глакълло кибе арабилан?
Кверал сородилаго кодобе босана дица
хъабхъил цлупаб хлерчч. Хъабхъил мочло
цлороларого ях! хун вукларав Глбдула,
дица гъеб кодобе босарабго члчлидизе
лъугъана.

– Бикъараб кванани вакъула, гъеб
кваназе нилъее хларам буго, – ян абуна
эбелалъ васасдехунги юуссун гъев
вездупаго.

Хадув глдилаго Глбдулаги тун ниж
рокъоса къватлуре лъугъана. Сордо
буклана цлакъ бециаб, талихлалъ, данде чи
ккечлого рорчлана. Написатил рагъде ниж
щведал саглат глдин клетлезе реклана дир
ракл, кверал абуни глсинккун сородизе
лъугъана.

Ниж жанир лъугъиндал Написат
боголкакдаса хадуй дугла-алхлалмалда
ятана.

– Написат, мун тласагилъугъа, дур
рахлат бахъанилан, – ян байбихъана
эбелалъ,- гъав нич гъечлев бахъикъосас
дур члвадниса хъабахъ бикъун буго, белъун
хадуб гурони бикъараблъиги лъачло...

Написатица цо параялъ диде бер
щвезабуна. Херлъидал, гъурмаде рехарал
руклалабаз, данде цлазарун ругел
гъелъул глсинал беразда жаниб жавгъар
глдин кунчлизе лъугъана хинлъиялъул
глаламат бугеб балай. Гъелъул гъеб хинаб
балаялъ дир раклалъе клудияб цлобалъул
асар гъабуна.

– Бикъичлоники къезе буклана, дир вас,
цого ццим бахъунеб жо буго сверун къан
бугеб зазги бахъун гъенисан нух бахъи, –
ян хлеренго абуна хералъ.

Эбелъул буюрухъалда рекъон дица
хъабхъил хлерчч тавуханалда цебе лъуна
ва гъелда запиглаб гъаркъидалъун тласа
лъугъаянги абуна.

– Тласалъугъарай йиги дун, дир вас,
бикъичлого, ракл бараб жо къеян абе.
«Бикъила вакъила» абураб умумузул кици
цебе члезабе дуца хадубккун чияр жоялда
квер базе раклалда ккани, – янги абун

гьелъ дица лъуралъуса кодобе босана хлерчч.

– Аминат, гъабго щиб рекъечлеб пиша. Нужее эбелалъул рахъ гладин, хлалал буго гъаб. Лъимералъул ракл бан батила... гъезие къезе рокъобе босе, ма!

Эбел тлирунги члун, босичло...

– Бикъарав вакъизе виччанте,– ян дидехунги абун эбелалъ Написатихъ бугеб хлерчч нахъеглан цуна. Гъезда гъоркъоб хабар ккана... Дун абунги эбелалъ кодоб буклараб гъецл гъажилъги бахинабун рокъове витлана.

Рокъове щведал диде данде кланцлун вачлана Габдула, гъикъизе лъугъана хъабахъ кибе арабилан.

Дун рокъове щун хеккого ячлана эбелги. Гъей ячлиндал роха–хинлъун гъелде данде рекерана Габдулаги Мухамадги. Габдула эбелалдаги хурхун, глдиялдаги ван «хабах э», «хабах э»-ян гъардизе лъугъана.

– Хъабахъ бикъарасда къеян абе!– ян абунга эбелалъ ццидахун дихъги ялагъун. – Чияр бикъараб жо, дир васал, кваназе хларамаб буклуна,–янги абун гъелъ васал каранде къана.

Амма Габдула глодана «хъабахъ эго–эян» абулаго...

– Салман, бихъулищ цлогъаль гъабулел жо. Гъав васасул мунагъ буго дуге. Бикъарав–вакълуга. Цлогъги гъересиги цохлатида глумро гъабулел руклуна. Бикъараб

ахир–къадги тлатинчлого хутлуларо. Бикъараб кваназе щвечлого, цлогъорги къаси нуж гладин, вакълун хутлулев,–янги абун эбелалъ белъараб картошка нахъе лъуна...

Картошкаги хъабахъги кваназе клудияб гъираялда рукларал нижее эбелалъ тамихл гъабуга гъеб сордожалъ кваназе жоги къечлого. Ракълун къварид ругел ниж кваначлого къижун ккана...

Эбелалъул гъеб тамихл гъаби дие глумружалъ дарслълунги хутлана.

Сабрият *Х*лабибулаева

ХАСАЛИХЪЕ

Хасалихълъи буго
Гъоболлъухъ бачлун,
Хланчил чѝри дагъаб,
Тлогъол кьер араб,
Гургинал моцлазул
Цараб заманалъ
Роцлараб зобалъул
Гъумер лъалареб.

Унго, сон буклараб
Рииги ихги
Ахлун къватѝбе гъей
Гъара гуребищ?
Дирги жакъа бугеб
Пумруялълул их,
Хасалихълъи бачлун,
Хисулеб жодай?!

Милъирщодул Бусадухъ

Саманалъ къед бараб
Рукъзал рихъанищ –
Рукъ буго гъабулеб
Милъирщабаца.

Гороялда тладги
Цойги горо чѳван,
Члухлараб си буго
Гезе гъабулеб.

Цоялъ хларщул горо
Босун бачлуна,
Цоялъ «лѳим» тлнклула
Тлад гъеб лъелалде.

Тлеренаб сум лъола,
Рас-муч бачлуна, –
Бихъараб хлал гъечло
Щула гъабулеб!

Огъ, нужер рукъалъул
Къадал берцинлъи!
Къадахъанлъиялде
Кир нуж куцарал?

Цохло гозоялъул
Хикматаб махщел,
Хикмалъун хутлула
Нужехъ ралагъун!

Мокъокъил тлнч!

Жакъа дун радалго
Хурие щвана,
Мокъокъил тлнч! буго
Бекерун унеб.

Цо члелараб кету,
Квачлазде гъункъун,
Гъебги глужие ккун,
Глунун члун буго.

Мокъокъил тлнчлалда
Гъеб бихъуларо,
Битлун тладе буго
Гочун бачлунеб.

Асклой екерана,
Кету лъутана,
Тохлъараб тлнч! дица
Тлад квер чѳван ккуна.

Гъеб дихъа борчлизе
Твархарабщинаб,
Татухун ахирги
Хъатикъ сасана.

Гъельул гъитлинаб ракл
Буго клетлелеб,
Тлнк-тлнклан клетлелеб
Саглат кинигин.

Дун гъелда гурхлана,
Дица абуна:
– Эбел гъечлого мун
Бажариладай?

Бачун лъикл гуродай
Дир рокъобе мун, –
Бакъизе теларо,
Ролъул мугъ бала.

Гъель дида гъарана:
– Дун гъанибго те,
Дур рукъалдаса дий
Галах бокъила.

ХІАНКЪВА

Мадугъалихъ боркъараб
Корохъ чадал режизе,
Эбелалъ беччизе гІатІ
Лъун букІана радалго.

ЦІекІлъизехъин бугилан,
Бежизе рилълъайилан,
ПатІчица бабае
БукІинчІо хІалхъи толеб.

Ана эбелгун цадахъ
Цинги ПатІич корохъе,
Эбелалъ гъабуна чед,
ПатІичица – цо хІанкъва:

Жибго гургинаб буго,
Габур халатаб буго,
Хъарщиялда тІадги лъун
Бегъана коронибе.

ХІанкъва бежулеб буго,
БагІарлъун унеб буго,
БухІилалде хІинчІ нахъе
Босеян ПатІич йigo.

Бежун хІанкъва эбелалъ
ПатІичихъе бегъана,
Боржун ине гурилан
Махсароги гъабуна.

ПатІичил хІанкъваялъул
Боржине хиял гъечІо, –
Гъелъул квенчІелдаса гъеб
Кибениги унаро.

Щайдай гъаб боржунареб,
БухІундай гъаб корониб,
Кваркъаби гъезе кІочон
Ратила ПатІичида.

Кюдохъ Гьоболъухъ

Риидал хлухъбахъизе
Ниж кюдохъе рачлуна,
Магларухъ бугеб гъава
Цазе гъира буклуна.

Пака бечичлун, рахъ гъекъон,
Ганклудал хоно белъун,
Хирияй кюдол хинклал
Нижее цлакъ рокъула.

Баццладаб гъаваялда,
Гъуинаб тлагтамалда,
Тладе гъекъолеб чайдалъ
Дару гемемер буклуна.

Катитланчи

Нижер катица буго
Лъабго чараб тинчи гъабун,
Гъезие хъулухъалъе
Дун йиги хладурун члун.

Дица гъезий рахъ тлола,
Бусен тамах гъабула,

Гъезул эбел бачиндал
Асклоре риччан тола.

Дун гъезие йокъула,
Дида гъел лълъурлълъудула,
Дунги гъездасан йохун
Ясандилей йиклуна.

Миччида хладур

Миччи бетлизе галхуде
Гурал ясалги рачун,
Гумру гъитинай дунги
Гъезда цадахъ къокъана.

Гъезеган манзилги тун
Ниж борхалъуде щвана,
Бищун тлагам цикклараб
Гъаниб бугин абуна.

Миччида квер хъварабго
Килщида гъеб хлунчана,
Дие гъаб кваричилан,
Турклун нахъеган къана.

Клалдибги хлунчила аб,
Аб щиб гъабун кваналеп?
Клудияз бетлулеб куц
Бихъизе глoday члана.

Рокъоре щун, миччи буссун,
Гъелъул хинклал гъаридал,
Квананго глорцулареб
Тлагам гъелда батана.

Сарат Мухлумаева,
(Дагъистаналъул муштахликъай мулалим)

ЖАМАГІАТАЛЪУЛ ГАЗА КЪУРДАГИ РЕКІУНА

(Кіодол дарсаядаса)

Гьаб кици кин
бичічлупеб нужеда?

Цадахъ гьабураб
хІалтІуца хІасил лъикІаб къо-
лилан абулеб магна буго гьалъул.
Гьединаб цо мисал бачина дицаги ну-
жее жакъасеб хабаралъулъ.

Ихдал заман букІана.
ГьатІанкъоялде ахикъ гьаби-
зе бугебщинаб хІалтІи инсуца
киназего цебеккунго бикъун
букІана. Метер гьабизе бугеб-
щинаб хІалтІул ургъали-
ца хІухъбахъизе заман-
го щвелароха гьанже
гьатІанкъоялъилан ур-
гъалида рукІана регизе
рахунагоги васал. Ра-
дал кваназеги кванан,
инсуда цадахъ лъи-
мал ахикъе рахъана.

– Дунги хадуь гье-
ла нужеда, цІарагІи чу-
рун-илан абуна Написа-
тицаги. ХІалимат-кІодоги
лъималазда хадуь ахи-
къехун ана. Гьей гьение
щведал хІалтІи ине бугоан
тІадбан. МухІамадханица
гьутІби кІурулел руго-
ан. ХІамзатги ГІисаги инсуца

кӀурарал гӀаркьалаби цо гохӀде ракларулел рукӀана. Асиятица кьохорхоги босун, гьутӀбузда гьоркьабакӀ ххан дандеги гьабун, цӀа гьезе хӀадурулеб букӀана.

КватӀичӀого гачги кулӀналги росун Написатги тӀаде щвана.

– ХӀамзат, ворея, эбелалӀе кумек гьабея хехго гач гӀисинал ведрабазухъе тӀезе-ян ахӀана МухӀамадханица васасде.

ХӀамзат гьираялда векерана эбелалӀе кумек гьабизе. Написатица лъабалго лӀымалазухъе квердаххелал кьуна ва жанибе билъараб гач тӀурал гӀисинал ведрабиги кьун, жинди-жиндие кколел гьутӀби рихъизаруна, рохъизе кколел. КӀодозбелалӀ щивасул ведринибѐ тӀилги бегьун, цоги нухалӀ гач лъикӀ багъарана.

Къадекак ахӀилалде гьутӀби кӀурун ва рохъун рахъана. ГьутӀбузда гьоркь данде гьабунщинаб бакъвараб тӀамах букӀа, цогидаб рищни-кьул букӀа. гохӀги гьабун, цӀа гьуна инсуца.

Къадекакалги ран, кваназеги кванан, цоги нухалӀ ахикъе бахъана хъизан. Гъанже хутӀун букӀана гьутӀбузда сверун ракъ гъанкӀизе ва гӀиси-бикъинал хьонал хъазе. Васал тӀаделъун гьутӀби сверун ракъ гъанкӀизе лъугъана, эбелги Асиятги гьармил, порол, чӀакӀултӀаналъул, ламадуралъул хьонги босун, инсуца гъанкӀун къачӀараб бакӀалде гьел хъазе лъугъана. Написатица гозоца гьарурал рахъазда жанибе Асиятица кӀодозбелалӀ малъухъе хьон хъалеб букӀана. Бакъанилкак ахӀулаго, хӀалтӀи рагӀалде бахъун букӀана.

– Мадар гьабун жакъа киназго. ЦӀакъ кӀудияб хӀалтӀи лъугъана нилъер цо кьоялда жаниб-илан абун МухӀамадханица. -Написат, гьал васал тукаде ритӀизе бегъилилан ккола гъанже, жидеего бокъараб гьуинлӀи ва пихъ-мичӀ босизе.

Инсуца гьабураб реццалӀ васал цӀакъ рохана. ГӀарцуа хадуй инехъин йикӀарай Написатида абун ХӀалимат-кӀодоца:

– ЧӀа, дир яс Написат, жакъа кӀодол букӀине биччанте садакъа-иланги абулаго, гьелъ чвантиниса гӀарац бахъана ва васазухъе кьуна.

– Бихъулищ жамагӀаталъул газа кьурда рекӀараб куц жакъа? Рекере нужеего бокъараб хьул лъураб жо босун рачӀа тукадаса.

– Кинаб газа, дахӀабаба? – ян гьикъана Асиятица кӀодозбелалда, жиндидаго бичӀчӀаниги, ургъунго вацазда кӀодол гӀакъилал рагӀабазул магӀна бичӀчӀизелъун.

– Цадахъ гьабураб хӀалтӀи инсанасул кверзукъа кьолаха, дир лӀымал. Щиб гьабизе лъугъаниги, цадахъ рекъон киназулго кьуваталдалъун гьабун, гьѐб рагӀалде бахъуна. Кьуру гӀадинаб къвакӀараб жогичин бекизабизе кӀолилан абулеб жоха киналго цадахъ рахъун хӀалтӀани. Нилъеца кьурда газа базе ккечӀлоха жакъа, амма гьабизе тӀаде босараб хӀалтӀи лъугӀизабизе кӀванаха нилъеда, бажарарас бажарарабги гьабун, цадахъ рекъон хӀалтӀидал. ГьединлӀидал, гьединаб жо-ялда анкъумумулъан бачӀараб аби батана: ЖамагӀаталъул газа кьурдаги рекӀуна-ян абураб.

Жакъа нилъер жамагӀаталъул газаги кьурда рекӀана. Рекерея, бабал, ая хехго нужерго тукаде. Бокъараб хьул лъураб жоги босун рачӀа – янги абун кӀодозбелалӀ васал гӀедегӀизаруна. ХӀамзат дове-гъаниве вуссинчӀого кодоре щварал гьурщалги росун тукаде векерана.

– ДахӀабаба, нилъер ХӀамзатил гӀусалги рекӀун хутӀичӀони тукадаса босарабщинаб гьуинлӀиялда. ХӀамзатил гьоркьа хӀатӀал рихъулел руго векерулаго. Цосина гӀемер кколаребщинабги босизе бегъула гьес. Инин дунги гьесда хадув-иланги абун велъанхъилаго вацасда хадув векерун ана ГӀисаги.

Хаслихълъялъул кучълъул

МЕСЕД БИЧЧАЛЕБ БУГО

Чирахъал гIадин гвангъун
Беричал гъутIби ругу
Гендерил жаниблъуда
Ахал берцинлъун ругу:
Хурма гIолъулеб бугу,
Гъеб гIубиллъулеб бугу.
Хаслихълъялъ пихъиде
Месед биччалеб бугу.

ЦохIого-цо хIавагIеч
ХутIун бугу гъотIода,
Гъеду-хIинчIалъдай квина,
ГIодобедай бортила;

Ах хъирщулеб гIужрукъил
Мугъзададай речIчила;
Бакъучил яги гIанхрил
«Цогъронибедай» ккела?..

Рохьипихъал

Рохъоб кьерал гемеаб
Хаслихълѝ рештлун буго,
Санидулгун жуламул
Клутлѝ багларлъун руго.

Пазу тлад члараб жакки
Подобе гъалун буго,
Камиллъун галхулгени
Паздатле гъвегъун буго.

Гъуцлizarун зазалгун
Гъарцл тлогъиллъун буго,
Рохъаз даруяб нигмат
«Ма» - ян бикъулеб буго.

Квачлараб хасалихълѝ

Цлорол хъал биччана
Хъахлаб лъаратле,
Цлунклуклаз кллклал
Рана гъутлбузда.
Гъезулги гъуждузда
Пазул курхъаби,
Квачараб бакъуде
Къапелел руго.
Макъиххарал циял
Къижизе ана,
Гъез жидерго тланчл
Кинитла лъуна.

ISSN№0203–3682

Лачен

5/2026

сентябрь – октябрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство цифрового развития,
информации и печати
Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-0043 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

М. Магомедов

К. Магомедов

А. Малачиева (**редактор**)

М. Абдулхалимов

З. Омарова

С. Магомедова

У. Салихова

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера У. Магомедова

Формат 60х84 1/8. Бумага офсетная.

Уч.-изд. л. 3,2. Усл. печ. л. 3,26.

Физ. печ. л. 3,50.

Подписано в печать 01.10.2026 г.

Выход в свет 15.10.2026 г.

Тираж 496 экз. Заказ № 1875.

Редакция:

«Редакция республиканских литературных
журналов "Соколёнок"
и "Литературный Дагестан"».

Адрес редакции:

367000, РД, г.Махачкала, ул. Даниялова, 55.

e-mail: litdag@mail.ru, **сайт:** litdag.ru;

tg: litdag; **vk:** litdag

Издатель:

ГБУ РД «Этномедиахолдинг "Дагестан"»

Адрес издателя:

367018, г. Махачкала, пр. Насрутдинова, 1-а.

Аварский язык

Индекс:

на год – ПС796, на полугодие – ПМ999.

Цена свободная.

Отпечатано в ООО «Издательство «Лотос»»,
367018, РД, г. Махачкала, ул. Времена года, 6.